

Klíčové koncepty a aplikácie kognitívnej literárnej vedy

ROMAN MIKULÁŠ

Ústredným zámerom tematického bloku je sprístupniť skúsenosti z oblasti kognitívnej literárnej vedy a ponúknuť pohľad na súčasný stav výskumov, v ktorých sa objasňujú biologické fundamenty ľudskej kultúry, resp. neuronálne predpoklady sémantických procesov odohrávajúcich sa v literárnej komunikácii. Predkladané číslo si kladie za cieľ poodkryť funkcie a významy kognitívnych procesov pôsobiacich v literárnej produkcii a recepcii. V uvedenom duchu sprostredkúva obraz o tom, akým spôsobom výskum s rozličným národným a (meta)-teoretickým pozadím pristupuje k aplikáciám základných konceptov kognitívnej literárnej vedy; sonduje a objasňuje taký kľúčový fenomén literatúry ako imaginácia, uvažuje o synestézii v priesečníkoch viacerých vedných disciplín a umenia, produktívne kombinuje teóriu obrazových schém s teóriou jazykového obrazu sveta za účelom odhalovania aspektov časovosti a kultúrnej špecifickosti porozumenia práve v potenciálnej aktuálnosti jazykových obrazov na celom svete a verzií obrazových schém z minulých čias v aktoch súčasnej recepcie. Problematika recepcie literatúry získava v kontexte kognitívnej literárnej vedy nové akcenty. Pod vplyvom interdisciplinárnych kognitívnovedných skúmaní opierajúcich sa o vtelenosť (embodiment), neurofyziológiu, výskumy zrkadlových neurónov, poznatky o mozgovej činnosti počas čítania a pod. sa otvára možnosť reflexie a produktívnej konfrontácie s etablovanými fenomenologickými a štrukturalistickými konceptmi výskumu literárnej recepcie a ukazuje sa potreba precizovať a overovať známe hypotézy o literárnej komunikácii, fikcionalite a literárnosti. O literárnosti sa nedá uvažovať bez ohľadu na biologické determinanty vnímania. Kognitívna literárna veda intenzívne skúma prepojenie biológie vnímania a jeho estetických reprezentácií. Pojem vnímania je evidentne prítomný v konštruktivisticky a systémovoteoreticky orientovanej literárnej vede a výrazne sa podpísal pod architektúru výskumov vnímania v rámci kognitívnej literárnej vedy. V takto naznačenom priestore sa otvárajú a riešia príslušné otázky a problémy na konkrétnom literárnom materiáli. Na blok nadväzuje diskusná úvaha nad monografiou o čitateľských predstavách v kontexte českého kognitívneho bádania.

Číslo **WORLD LITERATURE STUDIES** prináša okrem tematického bloku dve štúdie, ktoré s kognitívnu literárnou vedou súvisia iba parciálne. V jednom prípade ide o literárny žánr science-fiction a o problematiku modelovania predstáv západnej kultúry z konca 20. a začiatku 21. storočia o tom, ako funguje ľudská myseľ a do akej miery je možné ju simulovať. Predmetom ďalšej štúdie je pozadie Nietzscheho podpisov v tzv. šíalených listoch, ktoré sa zvykli chápať ako prejav autorovej duševnej dezintegrácie v dôsledku choroby.